EARTH SCIENCES

ЛІСОМЕЛІОРАТИВНІ НАСАДЖЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ТОПОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Рожі Т.А.
викладач-стажист
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6794-9662
Кирилюк В.П.
кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2098-0520

WOOD AMELIORATIVE PLANTATIONS AS AN OBJECT OF TOPOGRAPHIC AND GEODESIC RESEARCH

Rozhi T.,
trainee teacher
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6794-9662
Kirilyuk V.
Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2098-0520
DOI: 10.5281/zenodo.7903690

Анотація

У статті розглянуто низку важливих позицій з метою вивчення стану лісомеліоративних насаджень як об'єкта топографо-геодезичних досліджень для подальшого проведення їх інвентаризації та захисту від знищення.

Abstract

The article considers a number of important positions for the purpose of studying the state of forest improvement plantations as an object of topographical and geodetic research for their further inventory and protection from destruction.

Ключові слова: лісомеліоративні насадження, лісоаграрні ландшафти, топографо-геодезичні дослідження, Гайсинський райагроліс, лісівничо-таксаційні показники.

Keywords: forest amelioration plantations, forest-agrarian landscapes, topographical and geodetic studies, Haysynsky district agroforest, forestry and taxation indicators.

Вступ. Однією з найгостріших проблем державного масштабу в світлі глобальної зміни клімату на Україні, а також невпинного зростання антропогенної трансформації навколишнього середовища протягом останнього десятиліття є функціонування лісомеліоративних насаджень за умов агроландшафтів, їх збереження та відтворення.

Лісомеліоративні насадження, будучи частиною лісоаграрної сфери територіальних екосистем, виконують низку найважливіших, унікальних еколого-економічних і соціальних функцій. Вони впливають на водообмін і стан водних екосистем, запобігають водній і вітровій ерозії ґрунтів, перешкоджають утворенню ярів і зсувів, закріплюють піщані арени і регулюють рівень ґрунтових вод, зберігають ландшафти, виконують поліфункціональну роль у поліпшенні довкілля, сприяють отриманню гарантованих врожаїв сільськогосподарської продукції, підвищенню родючості ґрунтів [2].

Досить складним і важливим залишається питання щодо підтримання в існуючих лісомеліоративних насадженнях оптимальних конструкцій. Вивчення лісівничо-таксаційних особливостей, вплив на польові угіддя лісомеліоративних насаджень та обґрунтування їх оптимальної структури і конструкції є на даний час актуальним.

Мета статті – вивчити та дослідити стан лісомеліоративних насаджень в Гайсинському райагролісі Вінницької області (на прикладі лісомеліоративних насаджень на території с. Степашки Гайсинської територіальної громади Вінницької області), як об'єкта топографо-геодезичних досліджень для подальшого проведення їх інвентаризації та захисту від знищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лісомеліоративний захист ґрунтів від водної та вітрової ерозії, а сільськогосподарських культур – від несприятливих кліматичних факторів проектується шляхом створення єдиної системи захисних лісових насаджень [7].

Система лісомеліоративних насаджень – комплекс різного виду насаджень, які мають відповідні конструкції, взаємодіють між собою, створюють меліоративний ефект на певній території, що забезпечує захист ґрунтів і сільськогосподарських культур від впливу шкідливих природних явищ та сприяє одержанню високих і сталих врожаїв [9].

Наявні агролісомеліоративні насадження захищають лише 40% ріллі та потребують термінових заходів для покращення їхніх лісомеліоративних властивостей [8].

Проте внаслідок неконтрольованих рубок, недостатнього догляду, лісових пожеж і хвороб істотно змінилася структура та породний склад лісомеліоративних насаджень, що призвело до негативних екологічних змін у лісо аграрних екосистемах [5].

Відповідно до ст. 186 п. 10 Земельного кодексу України [3] робочі проєкти землеустрою та створення єдиної системи захисних лісових насаджень підлягають погодженню територіальним органом центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері земельних відносин, і структурним підрозділом відповідної обласної державної адміністрації у сфері охорони навколишнього природного середовища. Графічні матеріали (креслення) мають забезпечувати повноту технічної інформації щодо умов створення, технології проектування лісомеліоративних насаджень і порядку перенесення проекту в натуру. Робочі проекти землеустрою затверджуються замовниками.

Матеріали та методи досліджень. Вивчення стану лісомеліоративних насаджень проводили методом обходу (рекогносцирувальне обстеження) [6]. Рекогносцирувальне обстеження має на меті уточнення в натурі попередніх обліків захисних лісових насаджень, що відображені у відповідних документах [4].

Площа просвітів, конструкція та оцінка полезахисних лісових смуг визначались за шкалою лісівничо-меліоративної оцінки захисних насаджень [1].

Результати та їх обговорення. Дослідження та вивчення стану лісомеліоративних насаджень в Гайсинському райагролісі проводили на території с. Степашки Гайсинської територіальної громади Вінницької області.

Село Степашки знаходиться 24 км від районного центру м. Гайсин і 110 км від обласного центру м. Вінниця. Відстань до найближчої метеостанції Гайсин – 24 км.

Загальна площа захисних лісомеліоративних насаджень становить 30,4 га, в тому в тому числі (рис. 1):

- квартал № 85 – 30,4 га: 1 (3,2 га) – граб звичайний, культури зімкнуті; 2 (2,7 га) – дуб звичайний, середньовікові; 3 (0,8 га) – дуб звичайний, культури зімкнуті; 4 (0,4 га) – акація біла, середньовікові; 5 (1,0 га) – дуб звичайний, стиглі; 6 (4,3 га) – дуб звичайний, середньовікові; 7 (1,1 га) – акація біла, культури зімкнуті; 8 (6,6 га) – акація біла, середньовікові; 9 (4,0 га) – сосна звичайна, середньовікові; 10 (4,3 га) – сосна звичайна, середньовікові; 11 (2,0 га) – акація біла, середньовікові

Насадження приставлені: сосни звичайної –8,3 га, акації білої –9,7 га, дуба звичайного – 8,8 га, граба звичайного – 3,2 га. Вік лісомеліоративних насаджень становить 22–123 років; середня висота – 9–25 м; повнота – 0,6–0,7. Досліджувані лісомеліоративні насадження мають I–III бонітет.

Основна частина лісомеліоративних насаджень на території села Степашки Гайсинської територіальної громади створювались в середині та кінці минулого століття для захисту ґрунтів від активної площинної та лінійної водної ерозії. Під такі насадження відводились сильно еродовані, змиті крутосхили та піски. Також передбачалось забезпечення місцевого населення лісоматеріалами, отриманими від цих насаджень.

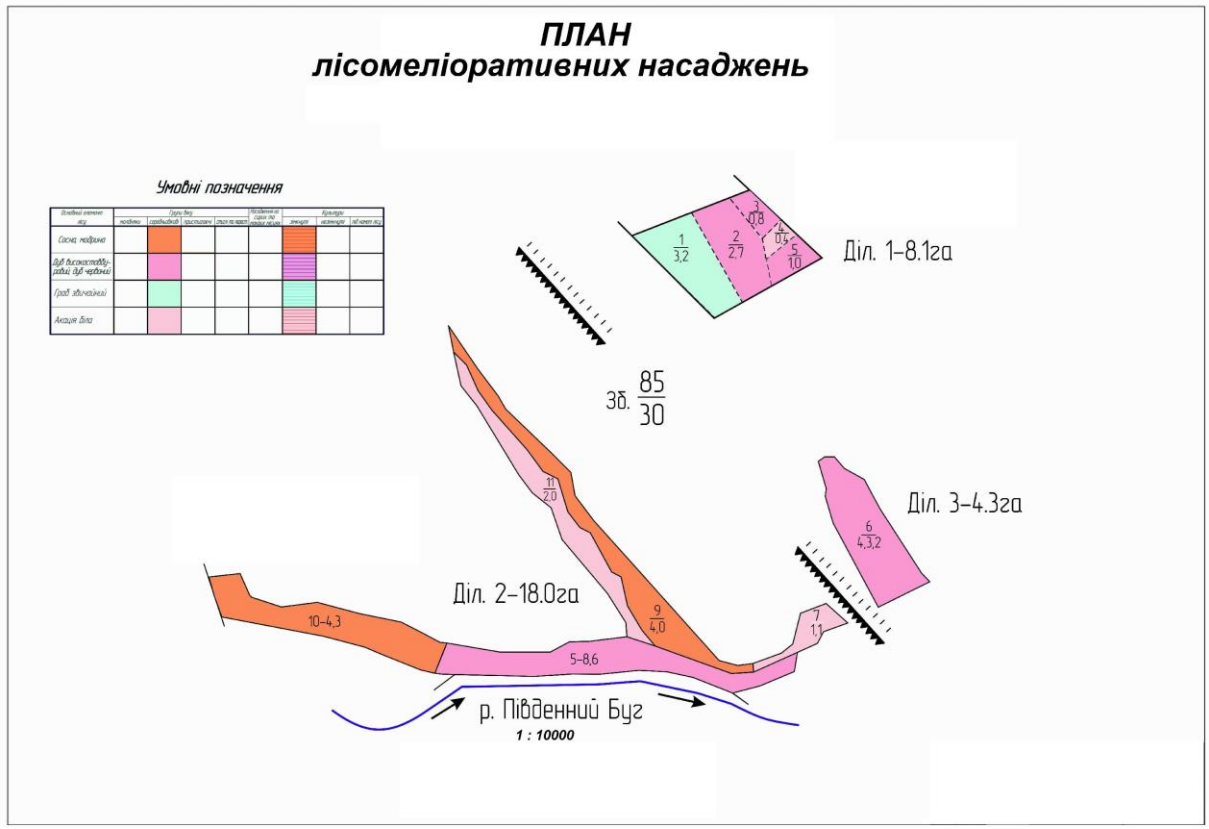

Рис. 1. План лісомеліоративних насаджень

На сучасний стан захисних лісомеліоративних насаджень істотний негативний вплив робить антропогенний чинник: дерева ушкоджуються самовільними рубками, щорічно значна їх частина пошкоджується вогнем під час пожнивного спалювання стерні, розташовані недалеко від населеного пункту насадження є місцем складування побутового та іншого сміття, проводиться неконтрольований випас худоби.

Також виникають конфлікти між інтересами лісовпорядників та місцевим населенням через невизначеність меж. Щоб це визначити, необхідно за картографічною основою встановити загальну ширину лісомеліоративних насаджень та порівняти отриману цифру із інформацією, зазначеною на проектах формування території сільських та селищних рад. У даному випадку провести топографо-геодезичні вишукування з відновлення меж. У текстових матеріалах до картографічних має бути каталог координат поворотних точок межі лісомеліоративних насаджень та населених пунктів у державній системі координат, опис меж лісомеліоративних насаджень і населених пунктів, порівняння уточненої площі лісомеліоративних насаджень із площею, визначеною за даними державної статистичної звітності з кількісного обліку земель.

Висновки. Лісомеліоративні насадження різного цільового призначення в агроландшафтах своїм поліфункціональним впливом сприяють їх стабільному функціонуванню. У захисних лісомеліоративних насаджень основними деревними породами є: сосна звичайна, акація біла, дуб звичайний, граб звичайний.

Для підвищення ефективності захисних лісомеліоративних насаджень рекомендуємо: забезпечити лісову охорону; привести насадження в належний санітарний стан шляхом проведення вибіркових санітарних рубок; обмежити доступ транспорту в хвойні насадження; відновити систему протипожежних мінералізованих смуг; організувати спостереження за осередками шкідників та провести необхідний хімічний обробіток; заборонити неконтрольований випас худоби; вести боротьбу з самовільними рубками; провести топографо-геодезичні вишукування з відновлення меж.

Список літератури

1. Войтків П., Іванов Є. Землевпорядне та лісовпорядне планування: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 262 с.

2. Дудяк Н.В., Пічура В.І., Потравка Л.О. Еколого-економічні аспекти лісорозведення в Україні в контексті сталого землекористування. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель.* 2019. № 2. С. 49–63.

3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text (дата звернення: 17.04.2023).

4. Інструктивні вимоги з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень. Київ: ВО «Укрдержліспроект», 2004. 77 с.

5. Лукіша В.В. Проблеми полезахисних лісосмуг у агроландшафтах України в контексті змін клімату. *Екологічні науки*. № 2(25). 2013. № 1. С. 56–64.

6. Пилипенко О.І., Малюга В.М., Штофель М.О. [та ін.]. Інструктивні вимоги з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень. Київ: Держкомлісгосп, 2000. 74с.

7. Про затвердження Правил розроблення робочих проектів землеустрою: Постанова КМ України від 2 лютого 2022 р. № 86. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2022-п#Text (дата звернення: 17.04.2023).

8. Чоловський Ю.М. Агролісомеліоративні заходи як складник раціонального землекористування. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.5. С. 58–62.

9. Юхновський В.Ю. Лісоаграрні ландшафти рівнинної України: оптимізація, нормативи, екологічні аспекти. Київ: Інститут аграрної економіки УААН, 2003. 273 с.